

Svenska Röda Korsets yttrande över ”Kvalitet i välfärden – bättre upphandling och uppföljning” (SOU 2017:38)

Yttrandet begränsas till de delar av utredningen som handlar om vikten av en personcentrerad, individanpassad och jämlik välfärd, tillsyn och uppföljning, samt idéburna aktörers roll och betydelsen av Idéburna offentliga partnerskap. Kopplat till Välfärdsutredningen har Svenska Röda Korset tidigare lämnat yttrande över ”Ordning och reda i välfärden” (SOU 2016:78).

Sammanfattning av Svenska Röda Korsets synpunkter

- Svenska Röda Korset ställer sig positiv till utredarens betoning av en personcentrerad, individanpassad och jämlik välfärd. Dessa aspekter är fundamentala för en bra omsorg och bemötande av berörda patienter, inte minst i stödet till personer som lider av svåra trauman eller som befinner sig i annan utsatthet.
- Svenska Röda Korset avstyrker den del av utredningens ”*förslag till lag om ändring i patientsäkerhetslagen*” som skulle innebära en skyldighet för hälso- och sjukvårdspersonal att lämna ut personuppgifter till huvudman i uppföljningssyfte. Utlämnande av personuppgifter som kan vara av känslig natur, bör bygga på samtycke från patientens sida.
- Svenska Röda Korset ställer sig positiv till utredarens förslag att stärka idéburna aktörers roll inom välfärdsområdet, samt vill ytterligare uppmana till möjliggörande av idéburna offentliga

partnerskap exempelvis genom framtagande av tydligare vägledning till kommuner, landsting och statliga myndigheter.

Bakgrund och sammanfattning av utredningens förslag och resonemang

Utredningens uppdrag omfattade att utreda förutsättningarna för, och föreslå hur, den offentliga finansieringen av privat utförda välfärdstjänster bör regleras. Kopplat till detta innehåller utredningen ett flertal förslag till utvecklade kvalitetskrav, vinstbegränsning, förbättrad tillsyn och uppföljning, bättre förutsättningar att följa offentliga medel, att idéburna aktörers roll behöver förtydligas och lyftas fram, upphandlingsförfaranden, sammanhållna insatser för individen samt stärkt jämlikhet inom hälso- och sjukvården.

Svenska Röda Korsets utgångspunkter i dessa frågor

Svenska Röda Korset har lång erfarenhet av arbete för och med människor som befinner sig i olika typer av utsatta situationer. Allt arbete utgår från grundprinciperna *humanitet* och *opartiskhet* där grunden handlar om att förhindra och lindra mänskligt lidande, att skydda liv och hälsa, och att värna respekten för människovärdet. Hjälpska ges till den som mest behöver det.

Inom välfärdsområdet i Sverige driver Svenska Röda Korset bland annat *behandlingscenter för krigsskadade och torterade*, där personer som lider av trauman från tortyr, väpnad konflikt och flykt kan få stöd och behandling. Verksamheten har funnits i mer än 30 år, alltsedan öppnandet av det första behandlingscentret i Stockholm 1985. I dag finns behandlingscenter även i Malmö, Skövde, Göteborg, Uppsala och i Skellefteå, med filialer i Hässleholm, Kristianstad, Umeå och i Luleå, och med ett mobilt behandlingsteam som arbetar i Vänersborgstrakten. Verksamheten är under kontinuerlig utveckling i enlighet med de behov vi ser. Under de senaste åren har behovet av våra insatser, liksom trycket på våra behandlingscenter ökat

markant, vilket lett till en utökning av verksamheterna som förväntas fortsätta under de kommande åren. 2016 tog våra behandlingscenter sammanlagt emot drygt 1 800 patienter i behandling. Svenska Röda Korset driver också en *vårdförmedling* för papperslösa och andra migranter som faller utanför samhällets skyddsnät. På vårdförmedlingen i Stockholm får patienter direkt vård och stöd, men också hjälp med hänvisning och kontakt in i den ordinarie hälso- och sjukvården när mottagandet av personer som de facto har rätt till vård brister.

Svenska Röda Korset är vårdgivare enligt Hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) och följer Socialstyrelsens riktlinjer i övrigt. Verksamheten finansieras huvudsakligen genom så kallade idéburna offentliga partnerskap (IOP) med berörda landsting, regioner och kommuner. Genom att bedriva vårdverksamhet för dessa utsatta patientgrupper arbetar Svenska Röda Korset som ett komplement till staten och ansvariga landsting. Den svenska staten är ytterst ansvarig för att hälso- och sjukvård ges, men genom Svenska Röda Korsets stödjande roll och vårt unika humanitära mandat kan vi bidra med ett mervärde på området och för de personer som söker vår hjälp.

Svenska Röda Korsets synpunkter

Svenska Röda Korset vill understryka vikten av att det svenska välfärdssystemet säkerställer att personer från andra länder, såsom nyanlända och flyktingar, asylsökande och papperslösa migranter, får sina mänskliga rättigheter vad gäller vård och omsorg tillgodosedda. Vi ser i dag brister på flera områden, inte minst vad gäller jämlik tillgång till vård.

Svenska Röda Korset understryker vikten av en personcentrerad, individanpassad och jämlik välfärd

I flera delar instämmer vi med utredarens slutsatser och vill särskilt understryka förslaget att välfärden behöver vara personcentrerad, samt vikten av sammanhållna insatser för individen.

Svenska Röda Korsets utgångspunkt är att ge vård och behandling utifrån personens unika behov, förutsättningar, möjligheter och situation, något som blir särskilt viktigt vid kontakt med utsatta målgrupper, exempelvis personer som lider av svåra trauman och som därmed är i behov av trygghet och stabilitet för att möjliggöra vård- och behandlingsinsatser. Behandlingsinsatser behöver vara individanpassade och det finns inte en lösning, eller en behandlingsinsats, som passar alla. Utifrån vårt mångåriga arbete har vi dessutom erfarenhet av att möta personer som har ett stort behov av att få insatser från olika myndigheter och andra aktörer samordnade. Det är vanligt förekommande att våra patienter har insatser från hälso- och sjukvård, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Socialtjänsten samtidigt, och där insatser måste samordnas runt individen för att det stöd som erbjuds ska bli bra och hållbart. Ytterligare faktorer som förstärker behovet av samordning för den målgrupp som behandlingscentren möter är att det ofta saknas ett socialt nätverk, samt att den psykiska ohälsan har en negativ inverkan på exekutiva funktioner vilket försvårar den egna förmågan att samordna kring insatser, eller att rent konkret planera sin tillvaro. Svenska Röda Korsets behandlingscenter har goda erfarenheter av samverkan kring patienter som ingår i gemensamma arbetsmodeller med andra aktörer. Arbetsmodellerna bygger ofta på en tät kontakt mellan aktörer med inslag av samverkansmöten och leder ofta till mycket goda resultat för den enskilda individen. Dock ser vi att mer behöver göras och vill därför betona vikten av detta, just för att behålla en personcentrerad vård som utgår från individen själv. Vi ser också brister inte minst kopplat till asylsökande och nyanlända som ofta flyttas runt i landet, mellan olika asylboenden, och därefter vid

kommunplacering. Denna kringflyttning försvårar samordning och uppföljning av vårdinsatser och skapar oro och osäkerhet för berörda personer, något som är extra allvarligt inte minst vad gäller barn och unga. Här efterlyser Svenska Röda Korset större hänsynstagande, omsorg och planering, för att säkerställa relevant vårduppföljning i den mån det är möjligt för berörda personer.

Enligt vår erfarenhet från verksamhet där behovet av tolk är stort vill vi belysa vikten av att använda professionella tolkar för att kunna arbeta patientcentrerat. Det gäller både vid individuella möten och vid samverkansmöten. Vi kan vittna om att tolkbehovet ofta är undervärderat och att personer inte får adekvat tolkning. Konsekvenserna på individnivå är att välfärdsinsatsen inte blir personcentrerad, samt medför risk för att det uppstår brister i information och kommunikation som får negativa konsekvenser. På en övergripande nivå leder dessa brister till att välfärdsinsatser inte erbjuds på jämlika villkor.

Svenska Röda Korset vill igen understryka vikten av jämlikhet i välfärden. För våra målgrupper som är i behov av specialistbehandling för olika typer av trauman, ser vi de facto att vården är ojämlik då alla inte kan erbjudas sådan specialistbehandling utifrån behov. Den vård som kan erhållas är beroende av att det finns tillgängliga kompetenser och resurser regionalt, vilket inte är fallet i många delar av landet. Utredaren nämner behovet av medarbetare med rätt kompetens, något som vi vill understryka. Svenska Röda Korsets behandlingsverksamhet fyller en viktig kompletterande roll, men vi ser också utifrån det stora behovet att fler landsting behöver ta ett utökat ansvar.

Svenska Röda Korset avstyrker del av förslag till lagändring i patientsäkerhetslagen avseende tillsyn och uppföljning

Gällande ”förslag till lag om ändring i patientsäkerhetslagen” ifrågasätter Svenska Röda Korset formuleringen att det ska vara en ”skyldighet” för hälso- och sjukvårdspersonal att lämna ut personuppgifter till huvudman i uppföljningssyfte (stycke 1.3 Föreslagen lydelse). Vi anser att utlämning av uppgifter ska bygga på samtycke, precis som vid förfarandet kring utlämning av patientjournaler mellan privat och offentlig aktör, enligt Patientdatalagen 2008:355. I annat fall finns risk att personer inte vågar eller vill dela med sig av uppgifter av känslig karaktär, något som ofta är fallet för våra patienter.

Svenska Röda Korset ställer sig positiv till att stärka idéburna aktörers roll och betydelsen av Idéburna offentliga partnerskap

Som nämnts i vårt yttrande över remissen ”Ordning och reda i välfärden” (SOU 2016:78) har Svenska Röda Korset mycket god erfarenhet av arbete inom Idéburna offentliga partnerskap (IOP) och ser positivt på att utredaren anser att idéburna aktörers roll inom välfärdsområdet bör lyftas fram. Svenska Röda Korset och andra humanitära aktörer som arbetar inom välfärdsområdet har klara mervärden att erbjuda. Det är viktigt att sådana aktörers arbete uppmuntras och möjliggörs, inte minst genom lagstiftning kring IOP i de fall då offentlig upphandling inte är möjlig eller lämplig.

Här vill vi understryka vad Svenska Röda Korset tidigare framfört till välfärdsutredningen. Vår erfarenhet är att myndigheter ofta brister i kunskap vad gäller IOP och behöver ökad kunskap om och stärkas i möjligheten att ingå IOP. Det gäller inte minst rättsligt där myndigheter ofta brister i kunskap och inte vet vad som gäller och vad som faktiskt är möjligt, det vill säga att man inte alltid måste ingå en offentlig upphandling eller begränsa sig till föreningsbidrag. Här anser vi att tydligare vägledning behövs. Vissa landsting

och kommuner har varit föregångare och vågat utveckla verksamheter genom IOP. Ett erfarenhetsutbyte och lärande kan uppnås hos nationella myndigheter genom att goda exempel sprids. Ökad tydlighet och vägledning skulle underlätta lokalt i de fall mindre aktörer inom civilsamhället, exempelvis lokala rödakorskretsar, vill ingå samverkan med kommuner i form av IOP.

SVENSKA RÖDA KORSET

Anders Danielsson
Generalsekreterare

cc:

fi.ordning.och.reda@regeringskansliet.se